

Pr. conf. dr. Ionel Ene

**NOI MITROPOLIȚI
AI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE,
ÎN LUMINA ULTIMELOR CERCETĂRI**

Nu pot scrie aceste rânduri fără să fac mai întâi o mărturisire. De multe ori suntem ispitiți de autosuficiență. Avem credința că ceea ce știm este totul. Conștiința micimii noastre, în fața oceanului cunoașterii, nu este activă. Dacă am consulta tratate de istorie mai vechi, dacă discutăm cu intelectuali, de profil istoric, formați la școala de istorie românească, este cu neputință să nu descoperim că au foarte multe certitudini, că sunt formulate concluzii ce nu mai lasă loc completărilor. Teoriile năstrușnice, precum cea roesleriană, referitoare la formarea poporului român, sperăm să fie de domeniul trecutului, căci ele trădează lipsa de profesionalism, ignoranța și, în ultimă instanță, autosuficiența, atât a *inovatorilor*, cât și a susținătorilor lor. Suntem încredințați că arhivele lumii ascund încă informații deosebite despre trecutul omenirii, informații care pot fi astăzi descoperite, cu multă ușurință și sistematizate, cu ajutorul tehnologiei moderne. Pentru aceasta se impune însă o cercetare sistematică, în toate domeniile, inclusiv în cel al istoriei bisericești; iar rezultatul fiecărei descoperiri trebuie să fie comunicat tuturor celor din resortul respectiv. Se impune ca sesiunile de comunicări să aibă o secțiune specială numai pentru noutăți. Asta nu înseamnă că nu sunt binevenite și aprofundările, nuanțările etc.

O noutate pentru Istoria Bisericii Ortodoxe Române este descoperirea unui episcop got, necunoscut până acum, urmaș al lui Teofil, cel care a participat la Sinodul I Ecumenic și care are directă legătură cu creștinismul de la Dunărea de Jos. Până acum, în istoriografia bisericească românească erau menționați, ca urmași ai lui Teofil, Ulfila (Wulfila) și

Goddas¹. Astăzi suntem în măsură să mai prezentăm încă un ierarh ce a păstorit în aceste locuri, în persoana lui *Maximus episcopus gothorum*. Informațiile ni le furnizează Fericitul Augustin, care, din dorința de a și apăra părintele duhovnicesc, pe Sfântul Ambrozie al Milanului, a scris unele lucrări împotriva episcopului got, Maximus. Din aceste lucrări aflăm că Maximus a intrat în dispută cu Sfântul Ambrozie, scriind chiar o lucrare, intitulată *Dissertatio contra Ambrosium*², de unde ne dăm seama că stăpâna bine și limba latină. Faptul că a mai scris și alte lucrări, precum: *Contra iudeos*; *Contra paganos*; *Sermones XV de sollemnitatibus*; *Sermones XII cuiusdam Ariani*; *Contra hereticos*; *De lectionibus evangeliorum (homiliae XV – este scrisă în limba gotă și cu note marginale)*³, ne dovedește că Maximus era un bun cunoscător al credinței creștine, deși avea influențe ariene. Credem că tocmai acest lucru l-a făcut pe Fericitul Augustin să ia atitudine împotriva lui, scriind chiar unele lucrări: *Collatio cum Maximino Arianorum episcopo*; *Contra Maximinum haeticum Arianorum episcopum libri II*; *Sermo Ariani cuiusdam*; *Contra sermonem arianorum*⁴.

Ceea ce mai știm despre episcopul got, Maximus, este legat de timpul viețuirii sale. S-a născut în anul 365 și a trecut la cele veșnice în anul 428. Cât privește numele urmașului, în stadiul actual al cercetării, ne este greu să-i menționăm numele, deși suntem convingeți că și Maximus a avut urmași în scaun. Timpul și dorința de cunoaștere a trecutului vieții bisericești nord-dunărene, din perioada migrațiilor, cred că ne va lumina și în această privință. Și lucrul acesta îl afirmăm, mai ales acum, când, sub imboldul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, s-a început munca de cercetare sistematică, pe diferite teme sau probleme bisericești. Deja avem o lucrare de referință pentru Mitropolia Ungrovlahiei, de la întemeiere și până la zi, iar în pregătire cea legată de Autocefalie și Monahismul românesc. Faptul că Sfântul Sinod dedică fiecare an unui eveniment din viața Bisericii sau unui adevăr de credință este dătător de speranță pentru fiecare creștin, care va putea mai ușor să-și cunoască propria identitate.

1. A se vedea mai pe larg *Episcopia Gotiei și Dunărea de Jos*, în „*Arhiepiscopia Dunării de Jos – Istorie bisericească, misiune creștină și viață culturală, de la începuturi și până în secolul al XIX-lea*“, I, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2009, pp. 116-141.

2. *Corpus Christianorum / Series Latina – Clavis Patrum Latinorum*, editio tertia, Aucta et emendata, Ed. Brepols, 1995, p. 242.

3. *Ibidem*.

4. *Corpus Christianorum...*, p. 243.

Cât privește titlul comunicării noastre, el este dat de o apariție editorială de excepție, mai puțin semnalată în presa de specialitate, ca și în cea bisericească. Este vorba de lucrarea doamnei *Viorica Enăchiuc*, având titlul ***Codex Rohoncz – Descifrare, transcriere și traducere***⁵. Cartea a fost realizată datorită efortului depus de autoare timp de două decenii și aduce noutăți atât pentru istoria poporului, cât și pentru cea a Bisericii Ortodoxe Române. În prefața lucrării, Mihail Diaconescu susținea, printre altele, că volumul „*va provoca și va întreține numeroase dezbateri, puncte de vedere convergente sau total opuse, elogii, negări categorice și controversate*”⁶ și pe bună dreptate. Noutățile pe care le găsim în *Codex* sunt tangente nu doar cu Istoria Bisericii Ortodoxe Române, ci și cu literatura, etnografia, geografia, arta militară, politica, diplomația, folclorul, muzica, obiceiurile vechi românești, într-un cuvânt cu istoria românilor din secolele XI-XII. Lucrarea nu ne propune o revizuire sau o reevaluare radicală a ceea ce știm despre înaintași, cu toate manifestările lor, atât din planul social-politic, cât și din cel religios, dar ne obligă să rectificăm unele teze, să nuanțăm unele afirmații, să completăm informațiile și, indirect, cunoștințele noastre. În esență, „*instituții, forme ale organizărilor sociale, bisericești, economice, administrative, artistice și educative din Regatul lui Vlad, edificat pe teritoriul Daciei antice, vecin și aliat politic al Imperiului Bizantin, apar în Codex sub variate aspecte*”⁷.

A. Dar, **mai întâi, să prezentăm istoria manuscrisului cunoscut sub numele de *Rohoncz Codex***⁸, care se află în *Arhivele Academiei de Științe a Republicii Ungaria*, la cota A 1.173/II. În fapt, este „*o carte legată în piele, cu dimensiunile de 12/10 cm, care a fost păstrată în localitatea Rohoncz, din Ungaria, până în anul 1907*”⁹. Din cercetările istoricilor maghiari¹⁰, se știa că lucrarea a fost dăruită de către groful **Batthyany Gusztav** *Academiei de Științe a Ungariei*, odată cu întreaga sa bibliotecă¹¹. Cercetători

5. A apărut în Ed. Alcor Edimpex SRL, București, 2002.

6. Mihail Diaconescu, *Prefață*, p. V, la Viorica Enăchiuc, *Codex Rohoncz, Descifrare, transcriere, traducere*, București, 2002.

7. *Ibidem*, p. VI.

8. Viorica Enăchiuc, *Cercetări preliminare asupra Codexului Rohoncz*, în „*Analele de istorie*”, an. XXIX, 1983, nr. 6, pp. 109-111.

9. Idem, *Codex Rohoncz...*, p. VII.

10. Bela Toth, *Rarități ungurești*, 1907.

11. Ne simțim obligați să semnalăm o neconcordanță în ceea ce privește istoria *Code-xului*, chiar din *Cuvântul înainte*, al doamnei Viorica Enăchiuc. Astfel, pe de o parte susține

maghiari, germani, italieni, francezi au încercat să descifreze *Codexul*, dar fără succes. Astfel, fondatorul lingvisticii ungare, **Hunfalvi Pal**, a cerut sprijinul cercetătorului german **Julg Bernat**, care nu a găsit o soluție de descifrare a textului, mai mult, „susținând, în cele din urmă, că semnele din Codex se înșiruiau unul după celălalt fără nici un sens”¹². A făcut, în schimb, precizarea că „numărul semnelor întrebuițate la scrierea textului este de zece ori mai mare decât numărul literelor existente în vreun alfabet cunoscut”¹³. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, în anul 1878, cercetătorul maghiar **Fejerpataki Laszlo**, într-o lucrare consacrată literaturii din timpul Arpadienilor, susținea că este vorba despre un fals. Cu toate acestea, nu a putut să-l oprească pe un alt cercetător, de aceeași etnie, pe nume **Nemeti Kalman**, să spera mai departe că va descoperi tainele textului. El a „încercat o sistematizare a semnelor folosite în redactarea Codexului Rohoncz, despre care a scris apoi în ABC-ul Codexului Rohoncz și Citirea scrierii vechi”¹⁴. Kalman a fost cel care, în însemnările sale, a menționat faptul că lucrarea fusese cercetată de francezul **Briquet**. Deși nu reușise să descifreze textul, francezul făcuse un pas înainte, în ceea ce însemna istoria textului. El precizase că „hârtia pe care a fost recopiată actuala formă a Codexului este originară din partea de nord a Italiei și poate fi datată între anii 1529-1540”¹⁵. Cercetarea asupra Codexului a bătut pasul pe loc până în a doua jumătate a secolului trecut, când cercetătorul maghiar **Otto Gyurk**, poate incitat și de cuvintele unui preot misionar¹⁶, ce considera *Codexul* o

că volumul s-a păstrat în localitatea Rohoncz până în anul 1907, pe de altă parte, afirmă că, în anul 1838, groful Batthyany Gusztav a dăruit *Academiei de Științe a Ungariei* toată biblioteca sa, inclusiv *Codexul*. Credem că s-a strecurat o eroare în redactarea materialului, iar faptele s-au petrecut astfel: groful a cedat biblioteca personală Academiei, fără să semnaleze, în mod special, prezența cărții. Bela Toth, în lucrarea sa *Rarități ungurești*, apărută în anul 1907, a atras în mod special atenția asupra *Codexului* și a făcut precizarea că aparținut grofului din Rohoncz, care a cedat-o Academiei de Științe. Cartea a devenit proprietatea statului maghiar din anul 1838 și nu din 1907.

12. Viorica Enăchiuc, *Codex Rohoncz*..., p. VII.

13. *Ibidem*.

14. *Ibidem*.

15. *Ibidem*.

16. Dna Viorica Enăchiuc menționează, în sinteză, o scrisoare a preotului misionar, dr. Vajda Jozsef, adresată cercetătorului maghiar, pe care ne permitem să o redăm și noi: „Se găsește în Arhivele Academiei de Științe a Ungariei o carte extrem de secretă (subl. V.E.) – *Codex Rohoncz*. Acest Codex este scris cu o scriere secretă, pe care nimeni nu a reușit să o

carte extrem de secretă, a reluat cercetarea. Dar nici el nu a reușit descifrarea, socotind că este vorba mai degrabă de niște cifre decât de litere, așa cum preciza în articolul *Se poate dezlega Codexul Rohonczi*, publicat în anul 1970. Acesta era stadiul cercetărilor și în anul 1982, când cercetătoarea româncă Viorica Enăchiuc, aflând de *Codex*, a cerut *Institutului de Studii Istorice și Social-Politice* din București să facă demersurile necesare, pe lângă Academia de Științe a Republicii Ungare, pentru a intra în posesia unei copii integrale a *Codexului Rohonczi*. Directorul de atunci al Institutului românesc, Ion Popescu-Puțuri, a reușit să procure materialul solicitat de Viorica Enăchiuc și să i-l pună la dispoziție. La o primă cercetare a textului, cea care avea să descifreze taina *Codexului Rohonczi* a și publicat câteva date preliminare, dar era numai începutul. Faptul că absolvise Facultatea de Filologie, secția Română – Istorie, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, munca depusă pe diferite șantiere arheologice din țară, timp de trei decenii și descifrarea a numeroase inscripții, cu diferite scrieri vechi i-au permis cercetătoarei românce să spere că taina „*cărții extrem de secrete*” va fi descoperită. Munca a fost îndelungată, iar rezultatul pe măsură, căci, în anul 2002, *Codexul* a fost descifrat, tradus și transcris.

B. Ce cuprinde *Codexul Rohonczi*? Din citirea *Codexului*, care are 448 de pagini, fiecare cu câte 9-14 rânduri, aflăm că „*la jumătatea secolului al XI-lea, în spațiul aflat în stânga Tisei, până la Nistru, și de la Dunăre până în apropierea munților Cernahora ființa statul blak centralizat, sub conducerea lui Vlad, cârmuitorul blakilor, stăpân (în sensul de suveran) și vrednic de a fi rege – cum îl definesc compatrioții săi*”¹⁷. Dar ceea ce interesează în mod deosebit *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* este faptul că în statul blak, condus de Vlad, un rol important îl avea Biserica, care era condusă de un *mitropolit*. Informația impune reevaluarea începuturilor mitropoliilor românești, căci Vlad, aliatul de încredere al Imperiului Bizantin, avea alături de el mitropoliți blaki, ce vegheau la păstrarea credinței în țara lor. Ierarhii, pe lângă propovăduirea credinței și oficierea slujbelor, „*îi îmbărbătau pe tinerii chemați la oaste, căroră le cereau să lupte mai degrabă, decât să fugă din*

descifreze până acum (...) și eu am încercat (...), literele sunt asemănătoare scrierii grecești (...), m-am gândit că [seamănă] și cu literele feniciene (...), apoi am încercat pe baza vechii scrieri ungurești, dar nu a mers. Toate încercările le-am aruncat în foc”.

17. Viorica Enăchiuc, *Codex Rohonczi*...p. XIII.

fața dușmanilor, îndemnându-i să se întoarcă acasă întotdeauna victorioși“. Și în *Codex* găsim chiar numele unor mitropoliți blaki, anume **Sova Trasiu (perioada invaziei uzilor, 1064-1065), Niles (1086-1095, pecenegii) și Timarion (1098-1111, cumanii)**. Dacă primele două nume sunt noi, cel de-al treilea este întâlnit în istoriografia românească, fără să se fi știut cine a fost și ce a făcut. Se credea că a fost retor. În acest sens, Viorica Enăchiuc precizează următoarele: „*Până la descifrarea Codexului Rohonczi, Timarion a fost considerat a fi fost un anonim din secolul al XII-lea sau, în alte situații, a fost identificat cu un retor, purtând același nume, fie cu Teodor Prodromos, fie cu Nikolaos Kallicles. În realitate, așa cum aflăm din textul Codexului Rohonczi, Timarion este mitropolitul Daciei în secolele XI-XII, orator și poet – această ultimă calitate a sa fiind ilustrată de câteva epigrame ce încheie cea de-a patra carte a Codexului*“¹⁸. Cartea a IV-a a *Codexului* începe chiar cu *Cuvântarea mitropolitului Timarion în fața domnitorului Vlad și a oștirii blakilor, înainte de lupta pentru apărarea hotarelor de la răsărit și de la apus, în anul 1098*¹⁹. Textul ni-l arată a fi cunoscător al faptelor domnitorului, amintind locurile confruntărilor avute de domnitor, precum Rarăul²⁰, Dridu²¹, Ticia (Vicina)²², îi numește pe localnici *daci*²³ și *geți*²⁴, pe cumani îi aseamănă cu șobolanii²⁵ și îi asimilează cu Iadul²⁶. Dar nu ne propunem să facem o analiză completă a conținutului textului, ci doar să semnalăm apariția lucrării și noutatea datelor, legate de câteva nume de ierarhi noi, necunoscuți de istoriografia bisericească și cea laică, până acum.

Ceea ce am dori să menționăm, însă, este faptul că din *Codex* aflăm că domnitorul Vlad era aliatul de încredere al împăratului bizantin Alexios I Comnenul (1081-1118)²⁷, de la care primește solii și prin care îi trimite

18. *Ibidem*, pp. XIII-XIV.

19. *Ibidem*, p. 401 ș. u.

20. *Ibidem*, p. 407.

21. *Ibidem*, p. 407, 409.

22. *Ibidem*, p. 407.

23. *Ibidem*.

24. *Ibidem*, p. 403.

25. *Ibidem*, p. 409.

26. *Ibidem*, p. 403.

27. Alexios I Comnenul a avut dese confruntări cu pecenegii, care cuceriseră, în anul 1088, Driștra (Durostorum-ul sau Dorostolon). În acest sens a se vedea mai pe larg S.B. Dașkov, *Împărați bizantini*, București 1999, p. 309-311, care nu amintește de nici o alianță

cuvinte de îmbărbătare în fața invaziei dușmanului comun – cumanii; el încheie alianțe cu goții și, după caz, cu ungurii, cu venețienii sau cruciații occidentali; în fața invaziilor amenințătoare ale pecenegilor, uzilor și cumanilor²⁸, cu sau fără aliați, Vlad organizează apărarea țării.

Pe lângă mulțimea informațiilor legate de poporul blak, *Codexul* mai cuprinde și **imnul blakilor din secolele XI-XII**, care a fost nu doar descifrat de cercetătoarea româncă, ci și înregistrat pe casetă, în interpretarea unui cor bărbătesc.

C. Timpul redactării *Codexului Rohonczi* a fost stabilit de Viorica Enăchiuc ca fiind „**cel mai probabil începând cu a doua jumătate a secolului al XI-lea, până la începutul secolului al XII-lea**”²⁹. Elementele ce au stat la baza datării *Codexului* sunt expuse de autoare, pe larg, în *Cuvântul înainte*³⁰ al lucrării. Munca nu a fost deloc ușoară și s-a putut ajunge la un rezultat mulțumitor numai după ce au fost analizate și comparate celelalte codexuri existente, începând cu *Codex Theodosianus* și sfârșind cu *Gesta Hungarorum*. **Nu a lipsit, din atenția cercetătoarei, lucrarea lui Aethicus**

a împăratului cu blakii (vlahii). Nici atunci când tratează despre raportul lui Alexios cu Biserica, Dașkov nu amintește nimic de legăturile Patriarhiei Ecumenice cu mitropoliții blaki. Nici bizantinologul Vasile V. Muntean, *Bizantinologie*, vol. II, Ed. Învierea, Timișoara, nu amintește de raporturile lui Alexios I Comnenul cu blakii. El face numai referire la *daci*, dar pleacă de la un comentariu grecesc, pe care mărturisește că l-a descoperit *de curând* și care aparținut patriarhului ecumenic Mihail Anchialos, din sec. XII, *op. cit.*, pp. 21-22. Tot aici, Vasile Muntean amintește de *poetul Teodor Prodromos*, care „*într-un poem, de asemenea, înregistrează pe daci, alături de panoni (unguri) și dalmați (sârbi)...*”. În realitate, în lumina noilor informații cuprinse în *Codex Rohonczi*, este vorba despre mitropolitul blak Timarion. Nu putem să nu menționăm și faptul că ultimul tratat de *Istoria Românilor*, apărut sub egida Academiei Române, vol. III, București, 2001, pp. 228-250, nu amintește nimic de voievodatul sau ducatul lui Vlad și raporturile lui cu împăratul bizantin Alexios I Comnenul. De altfel, izvoarele folosite de autori sunt, cu foarte mici excepții, cunoscute și de autorii tratatului elaborat tot de Academie, în perioada comunistă. Nici când tratează despre pecenegi, uzi și cumani (p. 250-266), autorii nu amintesc nimic de blaki.

28. Pecenegii, uzii și cumanii au făcut incursiuni la sud de Dunăre în tot secolul XI. Apusul dinastiei macedonenilor marchează și o intensificare a invaziilor barbare în imperiu. *Codexul Rohonczi* confirmă aceste incursiuni barbare, dar ne dă știri importante, legate de alianțele bizantine cu populațiile sedentare de la nordul Dunării.

29. Viorica Enăchiuc, *Codex Rohonczi...*, p. XI.

30. *Ibidem*, p. X-XII.

31. Autorul este pus în circuitul cultural de puțin timp. A fost o figură marcantă a vieții culturale din Sciția, derulându-și activitatea în cetatea Histria. El a făcut, printre altele,

Histrus³¹, (sec. IV), referitoare la un alfabet special, folosit la Dunărea de Jos, înainte de scrierea glagolitică. Din acest alfabet ar fi împrumutat și secuii, în scrisul lor, unele litere, după cum susține Simonis de Keza, în Gesta Hungarorum. Deosebit de importante în stabilirea timpului redactării *Codexului Rohoncz* au fost semnele iconografice și seturile de semne utilizate de indoeuropeni încă din epoca bronzului, semne ce existau în scrierea dacică. Nici cele 87 de miniaturi, intercalate prin corpul textului, nu au scăpat atenției cercetătoarei, care a ajuns la concluzia că ele „ilustrează informația oferită prin scene laice și religioase, cu caracter militar și științific...”³².

D. Locul scrierii codexului se presupune a fi *Școala literară de la Dunărea de Jos* sau poate *Școala literară de la Tomis* – este cunoscută Școala literară de la Tomis, care grupa ortodocși și eterodocși din zonă. În Codex se află o reprezentare cosmogonică, în cadrul unui astrolab, prin care se precizează o eclipsă totală de soare (într-o planșă din Codex); textele bizantine consemnează că în vreme ce împăratul Alexios I Comnenul se afla la Dunăre, într-o expediție militară împotriva pecenegilor, a avut loc o asemenea eclipsă – în anul 1090. Apoi faptul că sunt amintite, destul de des, cetatea Vicina – Ticina, precum și thema de Paristrion e o dovadă în plus că atât evenimentele, cât și consemnarea lor se consumă la Dunărea de Jos.

E. În ceea ce privește limba, autoarea precizează că „*dacii aveau o scriere proprie, pe care o foloseau în redactarea diferitelor documente, încă înainte de venirea bulgarilor și de stabilirea lor în zona sud-dunăreană*”, iar „*blakii (vlahii) – urmași ai geto-dacilor – au continuat să se folosească de semnele proprii în scrierea diferitelor documente redactate în limba latină vulgară*”³³. În concluzie, „*textele din Codex Rohoncz (...) au fost redactate în latina vulgară, cu elemente de scriere dacă, transmisă prin evoluție locală*”³⁴. Autoarea mai precizează că „*latina vulgară – limba română veche, utilizată de populația existentă de-o parte și de alta a*

o muncă asemănătoare Hexaplei lui Origen, așezând pe patru coloane cele patru alfabeturi cunoscute în epocă: ebraic, latin, grec și un altul, folosit în zona Dunării de Jos înainte de scrierea glagolitică. A se vedea în acest sens, mai pe larg, Ovidiu Drâmba, *Istoria culturii și civilizației*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 54-57.

32. Viorica Enăchiuc, *Codex Rohoncz*..., p. VIII.

33. *Ibidem*, p. XI.

34. *Ibidem*, p. XII.

*Carpaților, de la Tisa la Marea Neagră și Nistru și de la Dunăre și până la izvoarele Nistrului... reprezintă o fază evoluată a limbii geto-dacilor (limbă indo-europeană), pe care aceștia au folosit-o și după creștinare, inclusiv în cancelaria statului blak, primind de-a lungul secolelor influențe latine, slavone și grecești*³⁵. În aceste condiții, credem că problema pătrunderii limbii slave în cult se cere reevaluată, căci este cu neputință ca fenomenul să se fi produs înainte de secolele XII-XIII, deoarece existența *Codexului Rohoncz* și mai ales descifrarea lui demonstrează că „în bisericile vechi românești, cultul ortodox se exercita în limba latină vulgară, până în secolele XII-XIII... Restrângerea treptată a folosirii vechii scrieri românești, cu caractere transmise prin evoluția locală de la daci, s-a impus și s-a produs datorită faptului că scrierile greacă și, respectiv, slavonă aveau mai puține semne, vechea limbă geto-dacă utilizând aproximativ o sută cincizeci de caractere, cu ligaturile respective³⁶.

Tot aici mai precizăm că ediția de față a *Codexului Rohoncz* este trilingvă – latină vulgară, limba română și franceză. Ea prezintă fotografiile paginilor originale, un dicționar de termeni și bibliografie.

În concluzie, putem spune că apariția în limba română a *Codexului Rohoncz* aduce importante informații despre societatea românească, din secolele XI-XII, constituind o adevărată cronică a societății blake (vlahe). Astfel, din *Codex* aflăm, printre altele³⁷, de:

– **plasarea statului blak între Tisa și Nistru, de la Dunăre la Mare și până la izvoarele Nistrului**: ni se oferă repere geografice, în timp ce datele privind relieful natural (munți, dealuri, șes, ape și Marea Neagră) sunt completate – în miniaturi ca și în textele descifrate – cu elemente privind arhitectura acelei perioade, vestimentația, organizarea socială, relațiile diplomatice și militare, obiceiurile religioase;

– **coexistența cultului creștin, oficial, susținut de mitropoliți**, cu rămășițe precreștine ale cultului Soarelui, despre care ni se sugerează că se cere a fi părăsit; despre colaborarea dintre conducătorul blak/vlah – Vlad – și mitropoliți, care nu au doar o misiune sacerdotală, ci și una de sprijin

35. *Ibidem*.

36. *Ibidem*.

37. În cele ce urmează, vom reda concluziile dnei Viorica Enăchiuc, *Codex Rohoncz*..., p. XIV-XV.

politic și militar, contribuind astfel, cu autoritatea Bisericii, la centralizarea puterii politice a lui Vlad;

– **relațiile statului blak cu vecinii în perioada ultimilor migrații**, precum aflăm și despre alianțele lui Vlad cu împăratul Bizanțului, cu goții și cu îndepărtatul comitat al Flandrei sau cu ungurii, în organizarea rezistenței împotriva năvălitorilor: pecenegi, uzi și cumani, așa cum aflăm și despre acceptul lui Vlad de a lăsa armatele cruciaților să treacă peste teritoriul țării, în drumul lor spre Ierusalim, via Constantinopol, Antiohia.

– **inițierea tinerilor blaki și dobândirea calității de luptători – șoimi**; și despre investirea lor cu un statut special, vizibil prin căciula de bărbat, pe care urmează s-o poarte; de asemenea, aflăm despre jurământul militar al blakilor, care porneau la război, dar și despre *tradiția șoimilor* sau *recunoașterea eroismului lor* la întoarcerea acasă – ca adevărate motivări (psihologice) cu care erau îndemnați cei mai tineri;

– **existența unei literaturi autohtone**, cu genuri variate, în care alături de studiile teologice, cântările bisericești și actele martirice – despre care avem deja cunoștință în literatura de specialitate – , apar creații laice, precum **cronica, imnul, oda, epigrama** (cu care se și încheie cea de a patra carte a *Codexului*) și **discursul** – diplomatic sau războinic – model de artă oratorică desfășurată înaintea armatelor;

– **gândirea poetică și melodică laică**, așa cum apare în texte sau din melodia descifrată de prof. univ. dr. Gheorghe Ciobanu, care după o analiză detaliată a axei melodice, a intervalelor netemperate și a versurilor ce însoțesc melodia, apreciază că „**putem considera melodia în cauză de origine blakă/vlahă și drept cea mai veche melodie laică românească, cunoscută până acum**”³⁸.

Oferit culturii românești, după ani de muncă și cercetări ale autoarei, *Codex Rohonczi* este o excepțională sursă de informații istorice, care invită la cercetare istorici, filologi, teologi, etnologi, etnografi, muzicologi, politologi, diplomați, și nu numai. „Ospățul“ este bogat, sunt așteptați cei invitați la „cină“, să intre într-o „bucurie cunoașterii“.

38. Prof. univ. dr. Gheorghe Ciobanu, apud Viorica Enăchiuc, *op. cit.* p. XV.